
El jueu andorrà *

per Max Frisch

Vivia un jove a Andorra que tothom tenia per jueu. Caldria explicar la suposada història del seu suposat origen, el seu tracte quotidià amb els andorrans, que veien en ell el jueu: la imatge inalterable que l'esperava anés on anés. Per exemple llur malfiança respecte a la seva afabilitat, que, com saben prou bé els andorrans, és impròpia d'un jueu. Hom sol assenyalar-ne l'agudesesa d'intel·lecte, cosa evident ateses les circumstàncies. O la seva actitud envers els diners, que a Andorra són d'allò més important. Ell sabia i sentia el que tothom pensava i no deia. Mirava dintre seu per escatir si era cert que només pensava en els diners; s'interrogà fins que va descobrir que sí, que, de fet, era així: tothora pensava en els diners. Ho reconegué, no se n'avergonyí, i els andorrans es miraren entre ells, en silenci, gairebé impassibles. També en tot això de la pàtria sabia exactament què en pensaven; tan bon punt es posava aquesta paraula a la boca, els altres se'n desentenien com si es tractés d'una moneda caiguda al fem. Car el jueu, i els andorrans, això, també ho sabien prou bé, té diverses pàtries, que tria, que compra, però no pas una sola pàtria, con nosaltres, que ens correspon per naixença. I com ell mateix es devia ensumar, quan es parlava dels interessos andorrans, les seves paraules es perdien en un silenci profund i tou com de cotó. Amb el temps va comprendre que li mancava tacte; sí, li ho digueren curt i ras una vegada que, descoratjat pel comportament dels andorrans, es va ben exaltar. La pàtria és dels altres, que quedi ben clar, i que ell fos capaç d'estimar-la era una cosa que ningú no esperava; ans, al contrari, el seu entestament a proclamar-

* Max FRISCH, *Der andorranische Jude*, dins *Tagebuch 1946-1949* © Suhrkamp Verlag (Frankfurt am Main 1950).

se andorrà només feia que atiar els recels. Buscava el favor, l'ajut, l'amistat, però tothom hi veia una segona intenció, per bé que ni ell mateix no tingués idea de quina era aquesta intenció. I així van anar les coses, fins que un dia, i gràcies a seu cervell incansable i calculador, va descobrir que en realitat no estimava la pàtria, que no li agradava aquest mot que li amargava l'existència cada cop que el pronunciava. Sens dubte tenien raó. Cap jueu no era capaç, ni de bon tros, d'estimar com un andorrà. Tenia la flama de la passió, ben cert, i, alhora, una intel·ligència freda que tothom considerava com una arma secreta al servei de les seves ànsies de venjança. Li faltava disposició, les arrels; li faltava, i això era innegable, l'escalf que desprèn la confiança. El tracte amb ell era estimulants, sí, més ni agradable ni franc. No era ben bé com els altres i, després d'haver intentat debades de no cridar l'atenció, començà a portar la seva peculiaritat amb una mena de despit i d'orgull, aparellat amb un deix d'hostilitat, que, com que no resultava agradable ni a ell mateix, ensucrava al seu torn amb una cortesia sol·licita. Però, en inclinar-se per saludar, aquesta cortesia esdevenia una mena de retret, com si el món tingués la culpa que ell fos jueu.

La majoria dels andorrans no li feien res, ni de bo ni de dolent.

També hi havia andorrans de tarannà obert i progressista, com ells mateixos solien dir, i això els comprometia amb la humanitat. Aquests darrers respectaven el jueu precisament, hi insistien, per les seves qualitats jueves, pel seu enginy esmolat i tota la resta. Li feren costat fins que li arribà la mort, una mort sòrdida, tan sòrdida i fastigosa que fins i tot va causar estupor a aquells andorrans als quals no feia res que tota la seva vida hagués estat sòrdida. És a dir, no sentien pena pel jueu, o, per dir-ho sense embuts, no el trobaven a faltar. Llur indignació s'adreçava contra aquells qui l'havien mort i contra la manera com tot havia succeït, sobretot contra la manera.

D'aquest fet se'n va parlar durant molt de temps.

Fins que un bon dia surt a la llum allò que ni ell, el difunt, no havia arribat a saber mai: que era bord —passat el temps es va descobrir que eren els seus pares—, un andorrà com nosaltres.

Ja no se'n va parlar més.

Els andorrans, però, sempre que es miraven a l'espill, hi veien amb horror que ells mateixos duïen marcats al rostre tots els trets de Judes, tots sense cap excepció.

No et faràs cap figuració de tu mateix: aquest és un manament de Déu. Que caldria que fos vàlid també en aquest sentit: Déu com allò que hi ha de viu en cada ésser humà, com allò que no hi és aprehensible. És una ofensa que ens fan tantes vegades com nosaltres també la fem.

Tret de quan estimem.

MAX FRISCH
traducció de J. M. GOMIS